

УДК 37.013

DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.40.155774>

Фінін Георгій Іванович, доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна
e-mail: finingeorgiy@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7437-2996>

СПЕЦИФІКА РОЗРОБКИ КУРИКУЛУМУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУРИКУЛЯРНИХ ПРОПОЗИЦІЙ

Зроблена спроба проаналізувати специфіку розробки курикулуму в сучасній освіті та інноваційний потенціал курикулярних пропозицій та формальні концептуалізації курикулуму з метою встановлення їхньої відповідності цілям і потребам освіти. Наведено основні моделі курикулуму. Подальшого вивчення потребує феномен прихованого курикулуму.

Ключові слова: курикулум, прихований курикулум, навчальний план, філософія курикулуму.

Постановка проблеми. Інноваційний потенціал курикулярних пропозицій має величезний потенціал для досягнення цілей, що стоять перед національною системою освіти – підготовки молоді до самостійного життя і професійної діяльності як патріотично налаштованих громадян, орієнтованих на гуманістичні цінності, здатних до досягнення своєї мети та її критичної оцінки. Для впровадження інноваційного потенціалу курикулярних пропозицій, накопичених системами освіти провідних країн світу, які є важливою складовою модернізації сучасної системи освіти, потрібен науковий аналіз їх можливостей і потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях останніх років питання теорії і практики розробки курикулуму в сучасній освіті присвячена чимала кількість праць [1–6]. Проблеми реформування освіти та модернізації її смислу, питання підготовки сучасного фахівця знайшли відображення в роботах М. Култаєвої, Н. Радіонової, Ю. Калиновського, С. Клепка та ін. [6–10]

На сьогодні виникає потреба в особистості, яка не лише накопичує інформацію для своєї професійної діяльності, але й має здатність її генерувати та

змінювати, тобто постійно перебувати у стані творчого пошуку та творчого розвитку. Адже наскільки розвинений в індивіді творчий рівень, настільки високим буде його рівень культури і здатності, зберігаючи свою ідентичність, адаптуватися у мультикультурному освітньому та професійному середовищі, збагачувати духовний та інтелектуальний потенціал суспільства [9, с. 71].

Разом з тим, незважаючи на достатньо широкий обсяг публікацій, вивчення ролі та значення використання інноваційного потенціалу курикулярних пропозицій в модернізації сучасної системи освіти не можна вважати вичерпаним.

Формулювання цілей. Метою даної статті є розкриття специфіки розробки курикулу в сучасній освіті та інноваційного потенціалу курикулярних пропозицій.

Виклад основного матеріалу. Ідея «ведення переговорів» навчального плану зі студентами знаходить зараз прихильників серед педагогів. Деякі викладачі йдуть далі, просуваючи «*learner-centredness*» (студент, який навчається самостійно), що, здається, заперечує навчання та роль викладача взагалі. Бажано, щоб студенти мали власні завдання з будь-якої теми. Зважати на потреби студентів і підтримувати їх є дуже важливим на ранніх етапах їх розвитку. Із часом вони повинні стати досвідченішими та самостійними.

Саме тому нагальним є аналіз і визначення концептуалізації курикулу з метою встановлення його відповідності цілям і потребам сучасної освіти. В англійських країнах вживається термін курикулум (*curriculum*), в Німеччині та в Україні – навчальний план (*Lehrplan*). Філософія навчального плану, поширена в ФРН, робить основний акцент на впорядкуванні і систематизації змісту навчання, коли із загальною метою навчального процесу узгоджуються цілі окремих дисциплін. Планування є важливим моментом у розробці навчального плану як дидактичного конструкту і визначає послідовність та тривалість взаємоузгоджених навчально-виховних процесів [1, с. 11–12]. В американській традиції філософія «курикулу» включає в себе не тільки оптику агентів навчально-виховного процесу, а й оптику його адресатів, тобто студентів, остання є домінантною. Американська філософія курикулу ґрунтується на засадах прагматизму та аналітичній філософії. Вона зосереджена на уточненні поняття досвіду, на методологічних і процедурних моментах тих дисциплін, які вивчаються. На відміну від німецьких конструктів навчального плану, американські концептуалізації курикулу роблять основний акцент на методологію та елементарні форми опрацювання матеріалу [1, с. 33–34]. Це визначає інтенсифікацію навчального плану, накопичення такого ресурсу, як прихований курикулум, включає в себе особистісне знання, соціальне навчання і відповідні навчальні та виховні практики. Такий курикулум є найбільш придатним для сучасної освіти, бо він орієнтований на

послідовну модернізацію освітніх та виховних практик, не виходячи при цьому за межі освітньої доктрини країни. Стратегія його конструювання конкретизується у таких кроках: дослідження, розробка, впровадження та імплементація. На рівні дослідження внесок до розробки курикулуму здійснюють науковці, тут широко застосовується міждисциплінарний підхід, на рівні ж розробки селекцію накопиченого матеріалу здійснюють управлінці – теоретики і практики, вони удосконалюють курикулум і передбачені в ньому освітні та виховні практики у пілотних проектах та процедурах тестування, керуючись офіційно визнаною метою сучасної освіти. На рівні впровадження курикулум проходить апробацію у відповідних освітніх інституціях, у нього вносяться поправки та уточнення з метою удосконалення підготовки сучасних фахівців. Імплементація є не менш важливим кроком конструювання курикулуму як проекту нової освітньої реальності. У зв'язку з вищенаведеним слід наголосити, що робота за новим курикулумом на практиці потребує певної перепідготовки, передусім викладачів і студентів, бо незалежно від контингенту, курикулум передбачає, що в усіх вишах одного профілю буде гарантоване досягнення приблизно однакового рівня. Це означає, що на кожному етапі і відповідно рівні конструювання курикулуму з його архітекторами та технологами мають співпрацювати освітні філософи, які відповідають за світоглядну орієнтацію цього проекту, його методологічну стратегію, а також за наслідки його імплементації і дотримання критерію людиновимірності.

Основним засобом втілення вимог суспільства до сучасної освіти і державних освітніх стандартів у процесі підготовки фахівців є навчальний план (курикулум), який застосовується в широкому і вузькому сенсі слова. Філософський аналіз сучасних теорій курикулуму істотно допоможе зробити систему освіти ефективнішою.

Поняття «курикулум» («curriculum») часто перекладається українською мовою як «курс навчання», «навчальний план», «програма навчання». Із часом застосування даного терміна змінилося у сфері освіти й стало використовуватися для позначення «курсу, який ведеться протягом певного часу». Отже, спочатку поняття «курикулум» трактувалося педагогами як «курс навчання».

Відомо, що терміном «курикулум» (лат. – curriculum – біг, дорога, один круг) в англійській освітній літературі позначається основна одиниця освітнього процесу – курс вчення, навчальний план, програма науки, а в найширшому сенсі – сукупність навчального вмісту, планів, методів, структур, ілюстративного матеріалу, всіх видів посібників, включаючи паперові, матеріальні, аудіовізуальні, комп'ютерні і так далі. Існує більше 250 визначень поняття Curriculum [4, с. 161; 6, с. 50].

Фахівці України в галузі освіти зараз освоюють стале на Заході розуміння понять «курикулум» і «розвиток курикулуму» (curriculum development). Про-

ектування курикулуму передбачає певне коло принципів, з якими мають бути згодні ті, хто його розробляє [3, с. 2–7; 4, с. 164–165]. Труднощі виникають перш за все в адекватному переведенні. На основі сучасних теорій курикулуму, запропонована структура базового курикулуму з таких підсистем: загальні освітні цілі, транспредметні освітні цілі, загальні освітні цілі по рівнях вчення, система навчальних дисциплін; освітні цілі на рівні суміжних дисциплін, навчальні цілі предмета; базовий навчальний план; освітні стандарти як проміжні навчальні цілі, досягнення яких є обов'язковим для всіх учнів [3, с. 7–8].

Сучасна стратегія освіти вимагає більшої уваги до вивчення різних аспектів взаємовпливу соціокультурного середовища й системи освіти. Основним засобом реалізації вимог суспільства щодо сучасної освіти є навчальний план (курикулум).

Аналізуючи поняття «курикулум», ми не можемо не звернути увагу на таке поняття, як «прихований навчальний план» («hidden curriculum»). Прийнято вважати, що ідея «hidden curriculum» (прихованого курикулуму, плану, програми) була вперше сформульована американським соціологом освіти П. Джексоном [10, с. 50–51; 11]. Прихований курикулум відрізняється від явного імпліцитним або неусвідомленим змістом знання, що передається студентам. Інформація в прихованому курикулумі передається невербально або закладена в глибинних структурах дискурсу. Розглядаючи інституційне утворення, Джексон виділив у ньому дві складові частини: «формальний навчальний план» («formal curriculum»), пов'язаний з відкрито заявленими цілями й цінностями навчання, і «прихований навчальний план» (hidden curriculum), що вказує на галузь латентної трансмісії культурних предметів [2, р. 4–5].

До ідеології «прихованого навчального плану» («hidden curriculum») звертаються й представники структурно-функціонального підходу, який вони розглядають у контексті концепції культурного відтворення, фіксують політичний контроль над системою освіти, у тому числі й над західним університетом [12, р. 25]. За допомогою «прихованого курикулуму» школи прищеплюють учням ідеологію «пасивного споживання» – некритичного сприйняття існуючого соціального порядку. «Hidden curriculum» навчає дітей, що їх роль у житті – знати своє місце й тихо сидіти на ньому» [10, с. 51].

Зарубіжні рекомендації з розробки курикулуму, не вписані до контексту національного освітнього досвіду, можуть не сприйнятись педагогічною громадою чи її частиною і внаслідок цього виявитися не достатньо ефективними. Вітчизняний курикулум має постати як результат спільної роботи багатьох авторів та закладів освіти. Як вважає М. Триняк, на передній план постає проблема обґрунтування передумов курикулуму, можливостей співіснування

офіційного і прихованого навчальних планів та легітимізації останнього [5, с. 155].

У практиці освіти використовуються різні види навчальних планів та їх складових частин, які запропоновані рядом учених [3, с. 4; 4, с. 196; 5, с. 155; 6, с. 208; 10, с. 49–50]. Серед них виділяють «раціональну» модель курикулуму, творчий курикулум, курикулум «спіральний» та інші [4, с. 162]. Розглянемо детальніше моделі курикулуму.

1. Раціональна модель курикулуму.

У раціональній моделі навчальний план розглядається як програма вивчення в специфічній галузі. Навчальний план розроблено таким чином, що студенти вивчають конкретні теми замість понять загального сенсу. Раціональна модель, за якою працюють викладачі, виконуючи навчальний план, безсумнівно, одна з оптимальних, але швидше технічна, ніж спрямовуюча.

2. Лінійна модель курикулуму.

Постановка цілей програми за лінійною моделлю:

- викладачі розробляють специфічні, досяжні навчальні завдання, відповідно з якими розподіляють курси або модулі, що складають програму;
- ці завдання пропонують відповідний зміст для курсів і кожної програми відповідно;
- застосовуються викладацькі стратегії, які найкраще дадуть можливість студентам відповідати навчальним завданням;
- протягом навчання викладачі оцінюють програму на практиці.

Отже, така поетапна, лінійна модель розвитку навчального плану приймає форму уявного кола з періодичним зворотним зв'язком.

3. Творчий курикулум.

Він базується на досконалому знанні предмету викладачами, розумінні матеріалу студентами та на їх специфічних наукових уподобаннях. Такі знання, комбіновані з думками викладача та його ентузіазмом, можуть призвести до появи нового змісту курсів.

4. Навчальний план (курикулум) «спіральний». Мета цього навчального плану – дати можливість студентам думати абстрактно. Очевидно, що досягнення цієї мети залежить від викладача, який досить свідомо звертає увагу на ідеї студентів і спрямовує в освітній напрям [10, с. 51–52; 12, р. 56–57].

Курикулум обумовлений не лише курсом, але й мірою спеціалізації, що запропонована або обрана студентами. Експерти дійшли висновку, що в тих навчальних закладах, де студенти мають вільно обирати програму, відвідують навчання лише 10 відсотків студентів. Тому в експертів виникло питання про послідовність і прогресію в навчальному плані. Вони запропонували ввести для студентів альтернативи [13].

Хочемо зазначити, що в цій більш творчій концепції процесу, центральна роль викладачів як експертів із дисципліни повністю визнана, і це стосується

не тільки їх ролі у визначенні освітніх цілей, завдань і програм, але й інших аспектів, таких як відповідні методи навчання, студентські оцінки [13].

Якщо викладачі націлені проектувати або перепроєктувати навчальний план (курукулум) або хотіли б проаналізувати структуру існуючого курсу, треба мати на увазі такі запитання:

- дисципліна – початковий пункт. Які цілі формує цей курс?
- Що є завданнями курсу?
- «Значення» і статус курсу (кредит, обов'язковий/необов'язковий).
- Для кого курс?
- Які складові програми і як структуровано курс?
- Які «зовнішні» вимоги, що пред'явлені урядом та його представниками, університетом? [13].

Пізнавальні навички, що набуваються в процесі вивчення гуманітарних, суспільних, правових та інших дисциплін, формують комунікативні уміння, формуються навички висловлювання власної думки. На погляд Ю. Калиновського, важливим є взаємозв'язок морального та правового виховання в процесі розвитку особистості [8, с. 124–125]. Мінливість навчального плану, виникає з вимог суспільства. Навчальний план відповідно не є незмінним; оскільки суспільство постійно трансформується, а тому відбуваються зміни у навчальному плані. Наприклад, прагнення Заходу зберегти національне багатство, створити людину нового часу, глобалізувати економіку, яка б сприяла збільшенню студентських місць і зосередженню на придбанні студентами практичних навичок. Усі вимоги до навчального плану важливі. Ці вимоги, висунуті суспільством і передбачають обов'язкове їх виконання. Зовнішні вимоги часто розглядаються як обмеження, особливо сьогодні, коли суспільство зіштовхнулося з багатьма проблемами.

Висновки. Таким чином, розгляд даної проблематики настановує на необхідність більш активно використовувати інноваційний потенціал курикулярних пропозицій, накопичений системами освіти провідних країн світу. Основним засобом втілення вимог суспільства до сучасної освіти і державних освітніх стандартів у процесі підготовки фахівців є навчальний план (курукулум), який застосовується в широкому і вузькому сенсі слова. Подальшого вивчення потребує феномен прихованого курикулуму та взаємовплив «формального навчального плану» («formal curriculum»), пов'язаного з відкрито заявленими цілями й цінностями навчання, і «прихованого навчального плану» (hidden curriculum).

ЛІТЕРАТУРА

1. Blankertz Herwig Theorien und Modelle der Didaktik. Weinheim : Juventa Verlag, 2000. 240 s.

2. Hamilton D. Bread and Circuses: some Challenges to educational research in the 1980. *British Educational Research Journal*. 1985. Vol.11. No. 1. P. 1–11.
3. Георгеску Дакмара. Курикулярна філософія двадцять першого століття: що старого і нового? *Постметодика*. 2006. № 3 (67). С. 2–17.
4. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті. Полтава : ПОІППО, 2006. 328 с.
5. Триняк М. В. Філософія сучасного курикулуму: стратегії пошуку втраченої реальності. *Науковий вісник. Серія «Філософія» Харк. Нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди*. 2012. № 37. С. 154–160.
6. Радіонова Н. В. Філософія навчального плану: досвід Слобожанщини ХІХ ст. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*. 2013. № 41 (2). С. 207–216.
7. Култаєва М. Д. Філософсько-освітній полілог, або паралелі, що пересікаються: Г. С. Сковорода, Г. Г. Ващенко, А. С. Макаренко. *Новий колегіум*. № 2 (71). 2013. С. 15–20.
8. Калиновський Ю. Ю., Аксьонова О. М. Правове виховання у вищих навчальних закладах України: проблеми та перспективи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 2 (16). С. 124–133.
9. Панфілов О. Ю., Петрова Л. О. Військова освіта – головна стратегія формування особистості сучасного військового керівника. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2018. № 3 (38.) С.67–79.
10. Фінін Г. І. Військова освіта в сучасних соціокультурних контекстах. Харків: Майдан, 2014. 300 с.
11. Hidden Curriculum Definition – The Glossary of Education Reform URL: <https://www.edglossary.org/hidden-curriculum/> (Last accessed: 14.11.2018).
12. Bruner J. *The Culture of Education*. Cambridge – MA: Harvard University Press, 1997. 240 p.
13. QAA Subject Benchmark Statement – English. Gloucester: Quality Assurance Agency for Higher Education, 2000. URL: <https://www.qaa.ac.uk> (Last accessed: 14.11.2018).

REFERENCES

1. Blankertz Herwig (2000). *Theorien und Modelle der Didaktik*. Weinheim: Juventa Verlag [in German].
2. Hamilton D. (1985). Bread and Circuses: some Challenges to educational research in the 1980. *British Educational Research Journal*. Vol. 11, 1, 1–1 [in English].
3. Heorhesku Dakmara (2006). *Kurykuliarna filosofii dvadtsiat pershoho stolittia: shcho staroho i novoho? Postmetodyka – Post-mortem, issue 3 (67), 2–17* [in Ukrainian].
4. Klepko S. F. (2006). *Filosofii osvity v yevropeiskomu konteksti*. Poltava: POIPPO [in Ukrainian].
5. Tryniak M. V. (2012). *Filosofii suchasnoho kurykulumu: stratehii poshuku vtrachenoї realnosti*. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni*

- H. S. Skovorody. Serii: Filosofii – Bulletin of the Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda. Series: Philosophy, issue 37, 154–160 [in Ukrainian].*
6. Radionova N. V. (2013). Filosofii navchalnoho planu: dosvid Slobozhanshchyny XIX st. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Filosofii – Bulletin of the Kharkiv National Pedagogical University named after H. S. Skovoroda. Philosophy, issue 2 (41), 207–216 [in Ukrainian].*
 7. Kul'taieva M. D. (2013). Filosofs'ko-osvitnii poliloh, abo paraleli, shcho peresikauiusia: H. S. Skovoroda, H. H. Vashchenko, A. S. Makarenko. *Novyi kolehium – New Collegium, issue 2 (71), 15–20 [in Ukrainian].*
 8. Kalynovskyi Yu. Yu., Aksonova O. M. (2013). Pravove vykhovannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy: problemy ta perspektyvy. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Serii: Filosofii, filosofii prava, politolohiia, sotsiolohiia – Bulletin of the National University «Legal Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise». Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology, issue 2 (16), 124–133 [in Ukrainian].*
 9. Panfilov O. Yu., Petrova L. O. (2018). Viiskova osvita – holovna stratehiia formuvannia osobystosti suchasnoho viiskovooho kerivnyka. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Serii: Filosofii – Bulletin of the National University «Legal Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise». Series: Philosophy, issue 3 (38), 67–79 [in Ukrainian].*
 10. Finin H. I. (2014). Viiskova osvita v suchasnykh sotsiokulturnykh kontekstakh. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].
 11. Hidden Curriculum Definition – The Glossary of Education Reform. URL: <https://www.edglossary.org/hidden-curriculum> [in English].
 12. Bruner J. (1997). The Culture of Education. Cambridge – MA: Harvard University Press [in English].
 13. QAA Subject Benchmark Statement – English (2000). Gloucester: Quality Assurance Agency for Higher Education. URL: <https://www.qaa.ac.uk>. [in English].

Финин Георгий Иванович, доктор философских наук, доцент, заведующий кафедрой социально-экономических дисциплин КУ «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета, г. Харьков, Украина

СПЕЦИФИКА РАЗРАБОТКИ КУРРИКУЛУМУ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ И ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КУРРИКУЛЯРНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ

Проанализирована специфика разработки куррикулуму в современном образовании, инновационный потенциал куррикулярных предложений и формальные концеп-

туалізації куррикулуму с целью установления их соответствия целям и потребностям образования. Приведены основные модели куррикулуму. Дальнейшего изучения требует феномен скрытого куррикулуму.

Ключевые слова: куррикулум, скрытый куррикулум, учебный план, философия курикулуму.

Finin Georgiy Ivanovich, Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor
Head of the Department of Socio-Economic Disciplines Municipal
Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy» of The Kharkov
Regional Council Kharkiv, Ukraine

SPECIFICITY OF CURRICULUM DEVELOPMENT IN MODERN EDUCATION AND INNOVATIVE POTENTIAL OF CURRICULUM PROPOSALS

Problem setting. *The innovative potential of curriculum proposals has enormous potential for achieving the goals of the national educational system such as the training of young people for independent living and professional activity as patriotic-minded people focused on humanistic values that are capable of achieving their goal and its critical assessment. To implement the innovative potential of curriculum proposals accumulated by the educational systems of the leading countries of the world, which are an important component of the modernization of the modern educational system, a scientific analysis of their capabilities and potential is required.*

Recent research and publications analysis. *There are a considerable number of scientific works devoted to the problem of the issue of the theory and practice of curriculum development in modern education, the reform of education and the modernization of its meaning to modern problems of training a modern specialist. So, the mentioned problems are reflected in the works of M. Kultaieva, N. Radionova, M. Tryniak, S. Klepka and others. At the same time, in spite of a sufficiently wide range of publications, the study of the role and importance of using the innovative potential of curricular proposals in modernizing the modern education system cannot be regarded as exhausted.*

Paper objective. *The purpose of the article is the determination of the specificity of curriculum development in modern education and the innovative potential of curriculum proposals.*

Paper main body. *The term curriculum is used in English-speaking countries, and the term Lehrplan is used in Germany and in Ukraine. The philosophy of the curriculum, which is spread in the Federal Republic of Germany, focuses on regulating and systematizing of the content of learning when the aims of separate disciplines are agreed with the general purpose of the educational process. Planning is an important point in developing of curriculum as a didactic construct and defines the sequence and duration of mutually*

agreed educational processes. In the American tradition the philosophy of the curriculum includes not only the optics of the agents of the educational process, but also the optics of its addressees, especially students. The American philosophy of the curriculum is based on the principles of pragmatism and analytic philosophy. It focuses on the methodological and procedural points of the disciplines which are studied. Unlike the German curriculum constructs, the American conceptualization of the curriculum focuses on the methodology and elementary forms of material processing. It determines the intensification of the curriculum, the accumulation of such a resource as a hidden curriculum, includes personal knowledge, social learning and relevant educational and educational practices. Such curriculum is the most suitable for modern education, since it is oriented towards the consistent modernization of educational practices, while not leaving the educational doctrine of the country. The strategy of its construction is specified in the following steps: research, development and implementation. At the research level the contribution to the development of the curriculum is widely used the multidisciplinary approach. At the level of development the selection of accumulated material is carried out by the theoretical and practical managers, they improve the curriculum and the educational and pedagogical practices envisaged therein in pilot projects and testing procedures, guided by the officially recognized educational goal. At the level of implementation the curriculum is approbated in the relevant educational institutions, and amendments and clarifications are made to improve the training of modern specialists. Implementation is an equally important step in constructing of a curriculum as a project of a new educational reality.

Conclusions of the research. Thus, the consideration of this problem leads to the need to more actively use the innovative potential of curricular proposals accumulated by the educational systems of the world's leading countries. The main means of implementing the requirements of society to modern education and state educational standards in the process of training specialists is curriculum, which is used in the broad and narrow meaning of the word. The phenomenon of the hidden curriculum and the interaction of the «formal curriculum» associated with the openly stated goals and values of learning and the «hidden curriculum» requires further study.

Keywords: curriculum, hidden curriculum, formal curriculum, philosophy of the curriculum.

